

LOEVESTEIN EN HET RIETEN DAK

Loevestein vindt zijn oorsprong in een lage woontoren die tussen 1358 en 1361 in opdracht van Dirk Loef van Horne werd opgetrokken. Dirk gebruikte de toren om tol te heffen op Maas en Waal, die zo'n beetje onder de vensters van het kasteel door stroomden. Die tol was blijkbaar lucratief, want al tussen 1361 en 1368 volgde een uitbreiding met een zaal en een tweede toren. Loevestein was dus van grote (strategische) waarde. Waarschijnlijk daarom raakte Dirk zijn bouwsel in 1372 kwijt aan de graaf van Holland, die er een kastelein op aanstelde en rond 1375 tussen de twee torens een hoge schildmuur met poortgebouw liet optrekken. Bovendien liet hij tussen 1379 en 1397 zaalbouw en torens verhogen. Gedurende de Tachtigjarige Oorlog werd Loevestein op last van Willem van Oranje omgebouwd tot een fort met wallen en grachten. Dat was in 1575. In 1614 werd het gebouw ingericht als staatsgevangenis. De meest bekende 'gast' was natuurlijk Hugo de Groot, die er van 1619 tot 1621 gevangen zat. Loevestein werd later opgenomen in de Hollandse Waterlinie en in dat kader volgde in 1853-4 een uitbreiding en modernisering van de fortificatiën. Vanwege het strategisch belang is het opvallend dat de graaf van Holland de uitbreiding en verhoging vanaf 1372 liet voorzien van rieten daken. Dat weten we uit de bouwrekeningen. De door de graaf aangestelde kastelein bewaarde de stukken aangaande onderhoud en uitbreidingen namelijk zorgvuldig, want de kosten daarvan werden betaald door de thesaurier van het graafschap en die verlangde uiteraard bonnetjes. In 1372 omvatte het kasteel naast de riddertoren - die toen nog maar één bouwlaag had - een zaalbouw van twee en een keukentoren van drie bouwlagen. Het geheel was onderkelderd en alle bouwdelen waren voorzien van zolders met rietgedekte kappen. Dat lijkt merkwaardig, een sterkte op zo'n strategische positie, in handen van de kapitaalkrachtige graaf van Holland en dan een dakdekking van riet. Toch staat Loevestein hierin niet alleen. Het blijkt dat riet of stro gedurende de gehele middeleeuwen bij kastelen een veel voorkomende dakdekking was. Zo was

> Rob Gruben

Rob Gruben is eigenaar van BAAC bv

de door Floris V gebouwde Middelburg bij Alkmaar vanaf haar ontstaan omstreeks 1289 tot aan het midden van de veertiende eeuw voorzien van rieten en strooien daken. Pas na de Hoekse en Kabeljauwse twisten werden de strodaken vervangen door leien. Ook bij het Muiderslot is in de bouwrekeningen van 1373 en 1450 sprake van een rieten dakbedekking, zowel bij de voorburch als op de torens van de hoofdburcht. Pas in laatstgenoemd jaar werd het riet vervangen door leisteen. Uit bewaard gebleven rekeningen van het Brabantse Wouw weten we dat de gebouwen van dit kasteel in de periode van 1391 tot 1533 gedekt waren met riet, stro en wilgentenen. Wouw was in 1505 ingrijpend verbouwd en voldeed toen aan de eisen van een moderne fortificatie. Toch voorzag men de vleugels binnen de sterkte nog van weke daken! Van het Limburgse kasteel Valkenburg is bekend dat er tussen 1395 en 1410 regelmatig sprake is van dakreparaties in stro. De hoeveelheid loopt daar op tot wel 18.000 schoven per jaar en vindt haar toepassing op zowel zalen als torens. Een combinatie van stro en riet als dakbedekking treffen we aan op de toen zeer moderne Vredenburg in Utrecht. Daar werden riet en stro in de periode 1535 tot 1543 als tijdelijke dekking op de beide westelijke torens aangebracht. Wat opvalt is dat het gebruik van riet of stro vaak haar toepassing vond bij ronde torens. Ongetwijfeld heeft de plooibaarheid van het materiaal hier mee te maken. Met leien, tegels of pannen zou de klus om het rondlopende torendak te dekken heel wat ingewikkelder en arbeidsintensiever zijn geweest.

Maar terug naar Loevestein. Het rieten dak was daar niet het enige opvallende. In de rekening van 1373 is namelijk tevens sprake van een 'tuin' op de voorburch, waarmee een uit wilgentenen gevlochten schutting wordt bedoeld. Dit alles noopt ons tot een andere beschouwing van weke materialen bij weerbare huizen, namelijk dat men in de toepassing daarvan in de middeleeuwen geen onoverkomelijke problemen zag. Blijkbaar keek men toen heel anders aan tegen mogelijk brandgevaar dan wij dat tegenwoordig doen! ■